

Kijk op Exoten

Jaargang 13 (3), nummer 50

Themanummer meelifters met vakantieverkeer

September 2025

Binnen onderzoek en beleid rondom invasieve exoten gaat veel aandacht uit naar de grote handels- en transportstromen over de aarde en ook wel naar het actieve dumpen of loslaten van overtollige planten en dieren vanuit tuinen, vijvers, aquaria, terraria en kooien. Er is echter ook een enigszins onderbelichte stroom, die samenhangt met ons tentje, de caravan, vouwwagen en onze bergschoenen: meelifters met vakantiespullen en vakantieverkeer. In deze Kijk op Exoten daarom extra aandacht daarvoor. Daarnaast treft u een aantal interessante bijdragen over andere onderwerpen aan.

Roodoorbuulbuul en kuifmaina > pag. 16

Aziatische hoornaar > pag. 20

Meeliftende planten > pag. 6

Exotische mieren > pag. 8

Meeliftende vlinders > pag. 10

en verder...

Feestje	pag. 2
Exotische landslakken	pag. 4
Goudvis	pag. 12
Uitbreiding Unielijs	pag. 14
Paddenstoelen uit de kas	pag. 18
Exotische meervallen	pag. 22
Beverrat	pag. 24

Kijk op Exoten wordt vervaardigd in het kader van het Signaleringsproject exoten van de NVWA.

Feestje !

Henk Groenewoud, NVWA Team Invasieve Exoten

De vijftigste editie van Kijk op Exoten. Daar hoort reflectie bij en mijmerend terugkijken: Wat doen we eigenlijk en wat vinden we van het resultaat?

Hoe het begon

Het eerste nummer van Kijk op Exoten verscheen in juni 2012, als onderdeel van een breder NVWA-project met de naam Signaleringsproject exoten. Maar de basis was al eerder gelegd in 2008, na de eerste Nederlandse beleidsnota over invasieve exoten. Er was nog geen Europees exotenbeleid, de Aziatische hoornaar vloog hier nog niet rond en de Amerikaanse stierkikker heette toen nog brulkikker en brulde volop in enkele Limburgse wateren, zonder dat we het wisten. De NVWA kreeg de taak om een bijdrage te leveren aan het bestrijden van invasieve exoten en had behoefte aan een snelle signalering na introducties.

Toevallig groeide in die tijd een hobbyproject van gepassioneerde natuurliefhebbers uit tot een professionele organisatie: Waarneming.nl, op de voet gevolgd door Telmee.nl. De waarde van burgerwaarnemingen of citizen science werd meteen ingezien. Het is onmogelijk om als overheid een groepje mensen op pad te sturen om lukraak in Nederland te zoeken naar nieuwe vestigingen van soorten, maar met de huidige 450.000 actieve gebruikers van Waarneming.nl zijn er zó veel ogen en oren in het veld, dat nieuwe vestigingen vaak worden opgemerkt. Hierdoor kon er bijvoorbeeld na meldingen van treurmaina's en de smalle theeplant succesvol worden ingegrepen: de soorten zijn respectievelijk gevangen en verwijderd en hebben zich niet in Nederland kunnen vestigen.

Signaleringsproject exoten

Zeker in de beginjaren waren mensen vooral enthousiast over het melden van inheemse zeldzaamheden: "Kijk nou eens wat ik heb gezien!". Voor het melden van exoten liep men niet zo warm, misschien omdat ze niet als 'echte' of 'goede' natuur werden gezien, of misschien omdat men simpelweg nog weinig wist over de soorten, hun herkenning of de exotenproblematiek in het algemeen. Daarom startte de NVWA het Signaleringsproject exoten. Het doel werd in het voorwoord van de allereerste nieuwsbrief Kijk op Exoten beschreven als "vrijwilligers te enthousiasmeren uit te kijken naar exoten en waarnemingen te melden in waarneming.nl of telmee.nl." De Nieuwsbrief was een belangrijk kanaal om kennis te verspreiden over de soorten die men kon melden.

De nieuwsbrief Kijk op Exoten heeft, naast het enthousiasmeren van lezers, inmiddels ook andere functies gekregen. Educatie over nieuwe onderwerpen bijvoorbeeld. Nummer 38 was een special over hybridisatie, een onderwerp dat bij het grote publiek nog weinig losmaakt. Introductieroutes komen ook aan bod; niet alleen als aansporing om eens te zoeken tussen bananen (nr. 32), houtsnippers (nr. 46) of kampeermateriaal

Figuur 1. De rosse stekelstaart was de eerste soort die in de eerste Kijk op Exoten besproken werd. (Foto: Harvey van Diek)

Figuur 2. *Kijk op Exoten* door de jaren heen; links nummer 1, rechts nummer 36 met een nieuwe vormgeving.

(nr. 49), maar ook om de bewustwording te vergroten over wat mensen zelf tegen de verspreiding van exoten kunnen doen. Andere artikelen zijn onderdeel van onderzoeksprojecten; zo heeft het artikel "*Meld vruchtvorming bij Aziatische duizendknopen en hemelboom!*" (nr. 32) bijgedragen aan een enorme toename van meldingen daarna.

Als opdrachtgever vindt de NVWA het belangrijk dat objectieve informatie wordt verstrekt door onafhankelijke soortdeskundigen, ook als er nog onzekerheden zijn. In *Kijk op Exoten* is dan ook plaats voor soorten waarvan de schadelijkheid nog niet is aangetoond (glanzende bolzakpijp, nr. 31), en voor soorten waarvan de soortdeskundigen niet zeker zijn of het daadwerkelijk een uitheemse soort is (groen vingermos, nr. 49). Naast de negatieve gevolgen van exoten, komen ook positieve kanten aan bod. Dat is bijvoorbeeld gedaan in het artikel over Japans bessenwier (nr. 23).

Al met al kunnen we bij deze vijftigste editie concluderen dat *Kijk op Exoten* zijn doel ruimschoots bereikt: kennis verspreiden over (invasieve) exoten en het brede publiek enthousiasmeren om waarnemingen van exoten te melden. Tijd voor een feestje, met dank aan alle betrokkenen!

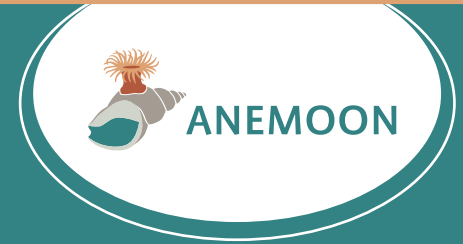
Verder lezen

Alle nummers van *Kijk op Exoten* en een overzicht van behandelde soorten zijn te downloaden op:
www.ravon.nl/nieuwsbriefexoten

Meeliftende Zuid-Europese land-slakken winnen snel terrein

Rykel de Bruyne, Adriaan Gmelig Meyling & Inge van Lente,
Stichting ANEMOON

(Vakantie)verkeer, meeliften met kampeerspullen en met (tuin-)planten én een zachter klimaat, versnellen de vestiging en verspreiding van landslakken uit zuidelijker streken. Hun leefwijze vertoont overeenkomsten, de snelheid en routes verschillen echter.

De laatste decennia hebben zich in ons land diverse landslakken gevestigd met een Zuid-Europese herkomst. Vaak afkomstig uit het Middellandse Zeegebied, werden ze door menselijk handelen onbedoeld geïntroduceerd. Eenmaal gearriveerd blijkt het Nederlandse klimaat met – inmiddels – mildere winters, geschikter voor vestiging en verdere verspreiding dan vroeger.

Zuidelijke (klimaat)schuivers?

Als eerste duiken zuidelijke slakken vaak op in tuinen, zelfs op balkons in het stedelijk gebied en op andere plekken met veel menselijke invloed. Meegelift met kampeer- en bouw materiaal, verkeer en tuinplanten, verspreiden ze zich onder andere via campings, wegbermen, dijken, spoortaluds, haventerreinen en tuincentra. Later koloniseren ze ook andere gebieden en verloopt de verspreiding natuurlijker. Dit proces van acute of geleidelijke import vanuit het zuiden zien we in heel Europa. Menselijk transport vormt de motor; klimaatverandering veroorzaakt gunstige vestigingscondities. Omdat ze hier door menselijk transport kwamen, beschouwen we ze als exoten en niet als op eigen kracht gekomen klimaatschuivers.

Verschillen in verspreidingstrends

Veel van de nieuwe slakken komen uit vergelijkbare regio's: Zuid-Frankrijk, Italië, Griekenland, Spanje of Noord-Afrika en zijn aangepast aan droge, zonnige omstandigheden. Als overlevingsstrategie klimmen ze ver omhoog in stengels of struiken om droge, hete perioden te overbruggen (estivatie of zomerslaap). Onderling bestaan wel verschillen in verspreidingsnelheid, biotoopvoorkeur en mate van vestiging. Hieronder worden ter illustratie enkele soorten aangestipt.

De **gekielde loofslak** (*Hygromia cinctella*) is een voorbeeld van snelle verspreiding. Deze verliep aanvankelijk via kampeerspullen en geïmporteerde (tuin)planten. Na de eerste vondst in Amsterdam (1996) nam het aantal waarnemingen explosief toe. Inmiddels zijn grote delen van Nederland veroverd. De soort leeft vooral in tuinen, parken en bermen en blijkt goed bestand tegen ons klimaat.

De **zandslak** (*Theba pisana*) floreert rondom de Middellandse Zee in zandig open duingebied. In de jaren zestig werd een populatie uitgezet in Domburg. Latere vestigingen hadden plaats via kampeermateriaal en planten. Geholpen door het warmere klimaat gaat de verdere verspreiding op natuurlijke wijze. Inmiddels leven op veel plaatsen

Figuur 1. De zandslak neemt in ons land sterk toe. Met name in duingebieden zie je ze vaak in groepjes bij elkaar hoog boven de grond op plantenstengels de hitte en droogte van de bodem ontvluchten. (Foto: Tello Neckheim)

Figuur 2. Zuidelijke duinslakken worden vooral in duingebieden waargenomen. Hoewel ze zich daar het eerst hebben gevestigd, komen ze inmiddels ook elders in ons land voor. Er zijn meerdere soorten. Afgebeeld is de afgevlakte duinslak, herkenbaar aan onder andere de 'navel' onderop het huisje. (Foto: Rykel de Bruyne)

in onze duinen zandslakken. Bij warm weer klimmen ze massaal op planten of paaltjes om aan de hete bodem te ontsnappen.

De **slanke en de bolle duinhoren** (*Cochlicella acuta* en *C. barbara*) hebben, evenals de **Griekse duinslak** (*Cernuella cisalpina*), een voorkeur voor vrij open, kalkrijke habitats, zoals duinen en wegbermen. Ze zijn gevoelig voor vorst, profiteren zichtbaar van zachte winters en breiden zich vooral uit in de kustprovincies. De **Franse en afgevlakte duinslak** (*Cernuella aginnica* en *C. neglecta*) komen nog op kleinere schaal met lokale populaties voor in de duinen, maar ook in kalkrijk Zuid-Limburg en op veen- en kleigrond.

De **pastaslak** (*Eobania vermiculata*) en de **getande melkslak** (*Otala lactea*) doken vooral relatief kortgeleden in ons land op. Ze worden steeds vaker levend ontdekt tussen geïmporteerde planten en groenten en in tuincentra. Van vestiging op grote schaal is nog geen sprake; ze lijken nog (net) te gevoelig voor kou. Bij verdere opwarming is zeker uitbreiding denkbaar.

Impact op inheemse slakkensoorten

Vooralsnog zijn in Nederland geen grote negatieve effecten op onze inheemse (slakken)fauna vastgesteld. Uit België en het Verenigd Koninkrijk is wel lokale verdringing door voedselconcurrentie of verstoring van kwetsbare habitats bekend. Exoten kunnen de druk op de inheemse soorten vergroten. Verdere monitoring is daarom van belang.

Blijven volgen

Menselijke mobiliteit, internationale handel en klimaatverandering, creëren ideale omstandigheden voor vestiging van zuidelijke landslakken. Binnen het project Signalering Exoten volgen vrijwilligers van Stichting ANEMOON deze ontwikkelingen op de voet. Uw 'losse waarnemingen' blijven ook welkom via de bekende waarnemingsportals.

Figuur 3. Aandacht vragen voor onder andere vanuit zuidelijke vakantiebestemmingen meeliftende exoten, kan ook via een koffiemok.

Verder lezen

Gmelig Meyling, A., T. Neckheim & R. de Bruyne, 2023. Exotische terrestrische weekdieren (landslakken) en de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF). Zoekbeeld Special: terrestrische exoten (landslakken). Zoekbeeld 13(1) A 2023: 3-47. Klik hier.

Meeliftende planten op de Nederlandse camping

Angelo Moerland & Baudewijn Odé, FLORON

Een breed aanbod van exotische plantensoorten komt het land binnen door mee te liften met vakantieverkeer en komt uiteindelijk terecht op kampeerterreinen. Het zijn veelal zuidelijke soorten die geholpen worden door klimaatverandering en de vrij unieke grasmat van de camping. We hebben veel soorten in het vizier, waarvan er enkele schadelijk zijn, maar waarvan vaak nog onbekend is of ze buiten campings zullen verwilderen.

Mediterranisering van de Nederlandse flora

Nederland krijgt door klimaatverandering te maken met hogere temperaturen en meer aanhoudende perioden van droogte, de zogenaamde 'mediterranisering' van ons gewoonlijk gematigde Noordzeeklimaat. Hierdoor zien we al veranderingen in onze plantengemeenschappen. We zien meer eenjarige planten met een kort groei- en bloeiseizoen of met een lange penwortel, waardoor ze minder vatbaar zijn voor uitdroging van de bovenste grondlaag. Dit betreft bekende inheemse soorten, maar ook zuidelijke soorten bewegen zich op natuurlijke wijze noordwaarts. Bovendien worden de omstandigheden beter voor planten die met ons meerijden van onze zuidelijke vakantiebestemmingen.

Meeliften met auto's

Er zijn tal van manieren waarop (potentieel invasieve) exoten het land in komen door mee te liften. Planten worden op deze wijze het meest geïntroduceerd, gevolgd door insecten. Zaden en plantresten blijven kleven aan auto-onderdelen, zoals banden, matjes, spatlappen of aan kleding en schoeisel. Ook bodemmateriaal dat aan tent- en auto-onderdelen blijft kleven kan zaad bevatten. Een recente risicobeoordeling heeft de manieren van meeliften onderzocht en een schatting gemaakt welke meelifters een risico vormen voor Nederland. Hieruit blijkt dat van 95 bekende meeliftende planten er 20 mogelijk inheemse planten kunnen verdringen.

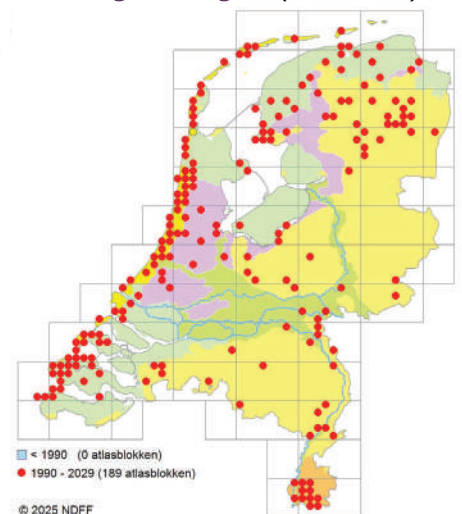
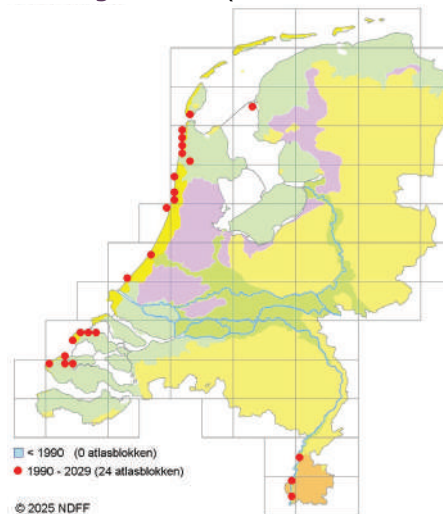
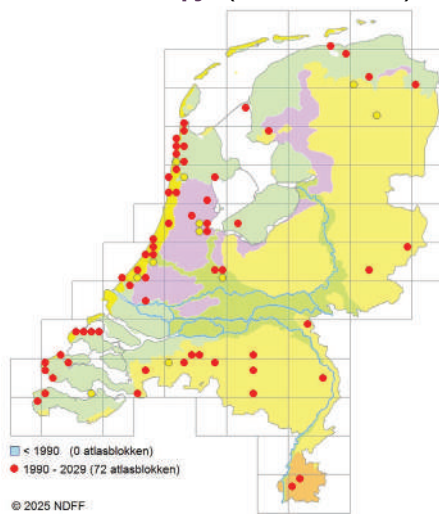
Enkele voorbeelden van de camping

Meegelifte planten die zich weten te vestigen doen dat vaak op kampeerterreinen (campingadventieven), waar auto's en tenten opnieuw worden gestald. De omstandigheden zijn er vaak ideaal voor de introducees, door het maaibeleid en open zanderige plekken in de grasmat. Vooral nog zien we vooral dat de campingadventieven zich vestigen op kampeerplekken langs de kust en op de hogere zandgronden (figuur 2). Naast naalddaaibloem (zie Kijk op Exoten nr 49) kunnen we een paar voorbeelden noemen, met – zover nu te beoordelen – meer en minder risico voor effecten op onze inheemse biodiversiteit:

Kamilleknopje (*Cotula australis*) komt uit Oceanië, maar wij importeren het onbewust uit Zuid-Europa. Het kan dichte matten vormen die de kwaliteit van grasweiden aantast.

Figuur 1. Kamilleknopje. (Foto: Ed Stikvoort)

Kamilleknopje (*Cotula australis*)**Gedrongen klaver** (*Trifolium suffocatum*)**Vroeg beemdgras** (*Poa infirma*)

Figuur 2. Exoten met een verspreiding die sterk terug te leiden is naar campings op zandgronden. (Foto's: Ed Stikvoort)
(Verspreidingskaarten: NDFF)

Gedrongen klaver (*Trifolium suffocatum*) is een mediterrane soort die al is ingeburgerd. Het is een typische kampeerplaatssoort, die zeer sterk aan de kuststrook gebonden lijkt.

Vroeg beemdgras (*Poa infirma*) is een Europese soort, maar komt vanuit zuidelijke landen mee naar de Nederlandse campings. Aangezien het hier potentieel ook op eigen kracht kan komen en het niet schadelijk lijkt, zijn er weinig zorgen.

Even de matjes uitkloppen voor de terugreis

Om meeliftende zaden te voorkomen, is het van belang dat reizigers enkele voorzorgmaatregelen treffen voor de terugreis. Deze acties zijn simpel en zorgen ook gewoon voor een schone auto!

- Voor vertrek: veeg de auto af, klop de matjes en zeiltjes uit, en stamp de schoenen schoon.
- Bij thuiskomst de auto wassen en stofzuigen.
- Restjes grond en plantmateriaal bij het restafval en niet op straat!

Verder lezen

Veenhuisen, L.S. van, J.M.M. van der Loop, E. Jongejans, H. van Kleef & B. Odé, 2024. Risicobehoordeling pathways meeliftende exoten door kampeeractiviteiten. [Klik hier.](#)

Verloove, F., S. Gonggrijp, P. van Vooren, B. Moertier & R. Barentse, 2020. Campsites as unexpected hotspots for the unintentional introduction and subsequent naturalization of alien plants in Belgium and the Netherlands. [Klik hier.](#)

Mieren met de caravan naar Nederland

Peter Boer, *Nlmieren.nl* & Jinze Noordijk, *EIS Kenniscentrum Insecten*

Exotische mieren kunnen op allerlei wijzen naar Nederland komen. Ook met vakantiegangers die met hun caravan op mooie plekjes staan in bijvoorbeeld Zuid-Europa. Het meeliften van een kolonie is maar zo gebeurd...

Het aantal niet-inheemse, thans gevestigde mierensoorten neemt de laatste decennia flink toe. Niet altijd is even duidelijk langs welke weg ze ons land zijn binnengekomen. Het overgrote deel is met geïmporteerd plantmateriaal meegekomen. In plantenpotten kan een complete kolonie gevestigd zijn, dus met koningin(nen) en werksters. Die koningin is een voorwaarde voor een succesvolle vestiging, want zij is de enige mier die in staat is voor nakomelingen te zorgen. Bij ontmoetingen met exotische mieren gaat het meestal om een enkele tot tientallen mieren zónder koningin. Ook al zouden deze mieren in ons land kunnen overleven, bij gebrek aan een koningin is het snel met ze afgelopen.

Caravan

De caravan blijkt ook een ideaal middel om mieren te vervoeren. Caravans staan op campings, niet zelden op mooie plekjes in het groen. We zijn nog nooit op een camping geweest waar geen mieren voorkomen. Vaak zijn ze er zelfs in behoorlijke dichtheden. De kans dat een caravan op een mierenest staat is dus groot. Die caravan verstoort het directe leefgebied van de mieren. Het zonlicht wordt bijvoorbeeld weggenomen, waardoor de temperatuur van het nest daalt. Een dergelijke verstoring leidt tot exploratiegedrag: de mieren verkennen de nieuwe situatie. Ze zullen ook de caravan op klimmen en ontdekken dat een caravan geen afgesloten geheel is. Er zijn namelijk ventilatieopeningen en via die openingen kunnen ze de caravan binnen komen. Mogelijk ontdekken ze voedsel of door de zon opwarmende ruimtes waar ze in kunnen verblijven.

Meer dan eens hebben we mieren via de uitklapbare of uitdraaibare steunen caravans zien binnengaan. Mieren verhuizen gemakkelijk van de ene naar de andere plek, dus als de caravan voor hen optimaler is dan het door de caravan overdekte nest, dan trekken ze met z'n allen de caravan binnen. Vanuit hun nieuwe onderkomen verkennen ze de caravan en kan de kampeerder ze gewaarworden. Maar dat laatste is lang niet altijd het geval, zeker niet als het gaat om mieren die onopvallend gedrag vertonen, het daglicht zo veel mogelijk mijden of hun voedsel niet binnen maar juist in het groen zoeken. Zelfs als kampeerdere de strijd

aan willen binden met de mieren is het onzeker of dat succes zal hebben. Er zijn namelijk tal van plekken in een caravan waar je niet bij kunt komen.

De mieren kunnen dus onontdekt blijven. Als de caravan een tijdje niet bewoond wordt en bij het huis staat of in een winterstalling, kunnen de mieren de caravan weer verlaten. Indien er voedsel in de buurt van de stalling te vinden is, kan het ook zijn dat de mieren hun nest in de caravan handhaven en vandaar hun voedselexpedities ondernemen. Overigens kunnen mieren wekenlang zonder voedsel, dus perioden van schaarste zijn voor hen te overzien.

Figuur 1. Rode schorpioenmieren. (Foto: Giel Bongers)

Figuur 2. De boomdeuklip. (Foto: Michal Kukla (Antwiki.org: cc by-sa 4.0))

Soorten

Van de schorpioenmieren (*Crematogaster scutellaris* en *C. schmidtii*) weten we dat ze zich op deze manier succesvol kunnen vestigen. Andere mierensoorten waarvan ons bekend is dat ze met een caravan werden vervoerd, zijn de wegmier (*Lasius niger*), de zwarte zaadmier (*Tetramorium caespitum*), de boomdeuklip (*Camponotus fallax*) en de Argentijnse mier (*Linepithema humile*). Schorpioenmieren en de Argentijnse mier zijn vervelende invasieve exoten die overlast veroorzaken bij huizen.

Verder lezen

Boer, P., J. Noordijk & A.J. van Loon, 2021. Schorpioenmieren *Crematogaster* in Nederland (Hymenoptera: Formicidae). Nederlandse Faunistische Mededelingen 57: 19-28.

Noordijk, J., 2014. Rode schorpioenmieren - met vakantiegangers mee naar Nederland. Kijk op Exoten 2(2): 3. Klik hier.

Thunnissen, N.W., F.P.L. Collas, E. Jongejans, J. Noordijk, A.J. van Loon & R.S.E.W. Leuven, 2021. Risicoscan exotische mierensoorten in Nederland. Rapport Afdeling Dierecologie en Fysiologie 2021-2. Radboud Universiteit, Instituut voor Water en Wetland Research, Afdeling Dierecologie & -Fysiologie, Nijmegen, Nederlands Expertise Centrum Exoten, Nijmegen & EIS Kenniscentrum Insecten en andere ongewervelden, Leiden. Klik hier.

Meeliftende vlinders

Kars Veling, De Vlinderstichting

Niet heel vaak, maar toch geregeld, worden vlinders uit Zuid-Europa hier in Nederland aangetroffen. Hoewel het doorgaans niet is te bewijzen, lijkt het aannemelijk dat een aantal van die vlinders alleen maar hier kan zijn gekomen door mee te liften met vakantieverkeer.

Liften is van alle tijden

Meeliftende vlinders is niet iets van de laatste tijd. D. Vlug schrijft in een aflevering van Entomologische berichten uit 1953: *"In Juli 1951 snuffelde ik eens rond in de Zwitserse trein tijdens het oponthoud in Utrecht en vond er verschillende vlinders in, weliswaar dood, maar nog in behoorlijke conditie."* Het ging in dit geval om een apollovlinder en twee erebia's, typisch voor berggebieden, de grote erebia en de kleine bergerebia, die in Zwitserland veel voorkomen. In het naschrift schrijft de vlinderexpert Lempke: *"Meestal zijn dergelijke soorten wel als adventieven te herkennen door het volkomen ontbreken in de omringende gebieden en is elke twijfel, of men misschien ook met migranten te doen zou kunnen hebben, wel uitgesloten."*

Een veilig plekje

In dit geval ging het om vlinders en om dieren die het niet hebben overleefd. Omdat de meeste vlinders maar enkele dagen leven, is de kans dat ze na een terugreis naar Nederland levend worden aangetroffen niet zo heel groot. Voor poppen is dit anders. Tenten en caravans die enkele weken in Zuid-Frankrijk, Spanje of Zuidoost-Europa staan, worden door rupsen die willen verpoppen als geschikte plek gezien. De poppen moet weken, maanden of soms bijna een jaar ergens hangen en de rups zoekt daarvoor dus een 'duurzame' plek. Een tentstok, of de onderkant van een caravan worden als goede verpopplingsplek gezien. Zelf vond ik in Spanje een pop van de koninginnenpage op het grondzeil van de tent. Vaak zitten ze echter op plekken waar je het niet in de gaten hebt, want wie controleert er de hele onderkant van de caravan? Poppen overleven mogelijk zo'n terugreis wel, als ze enigszins beschut zitten. Dan kunnen daar – na weken of maanden – gave, 'verse' vlinders uitkomen, die hier vliegend worden waargenomen. Omdat deze enkele dagen kunnen vliegen, is de kans dat ze door een vlinderaar worden gezien ook reëel. Maar er zijn vast en zeker meer meelifters, dan we als waarnemingen in de NDFF terugvinden.

Enkele voorbeelden

Van de **apollovlinder** (*Parnassius apollo*) die ook door de heer Vlug werd genoemd, zijn er meer waarnemingen en deze zijn hoogstwaarschijnlijk met vakantiegangers deze kant opgekomen.

Figuur 1. Apollovlinder. (Foto: Kars Veling)

Figuur 2. Spaanse pijpbloemvlinder. (Foto: Kars Veling)

Een ander voorbeeld is de **Spaanse pijpbloemvlinder** (*Zerynthia rumina*). Deze komt voor in Zuid-Frankrijk en op het Iberisch Schiereiland. Er zijn twee waarnemingen van deze prachtige vlinder in Nederland. Eén uit 2022; dat betrof een levende vlinder nadat er bezoek was geweest uit Portugal. Op 25 augustus 2025 werd een dood exemplaar in een tuinhuisje in Rotterdam gevonden. Deze was al tamelijk afgevlogen en het is onbekend wanneer hij daar terecht was gekomen.

Een laatste voorbeeld is de **kardinaalsmantel** (*Argynnis pandora*), die ook niet in onze directe omgeving voorkomt. Er zijn in 2006 twee exemplaren gezien bij een houthandel in Zaanstad en dit zijn vast vlinders die als pop aan een boomstam zijn meegekomen. Maar op 22 augustus 2023 werd een kardinaalsmantel gezien op een vlinderstruik in een tuin in Wageningen en dat kan goed een vakantielifter zijn geweest.

Figuur 3. Kardinaalsmantel. (Foto: Kars Veling)

Verder lezen

Apollovlinder. Klik hier.

Goudvis

Willie van Emmerik, Sportvisserij Nederland

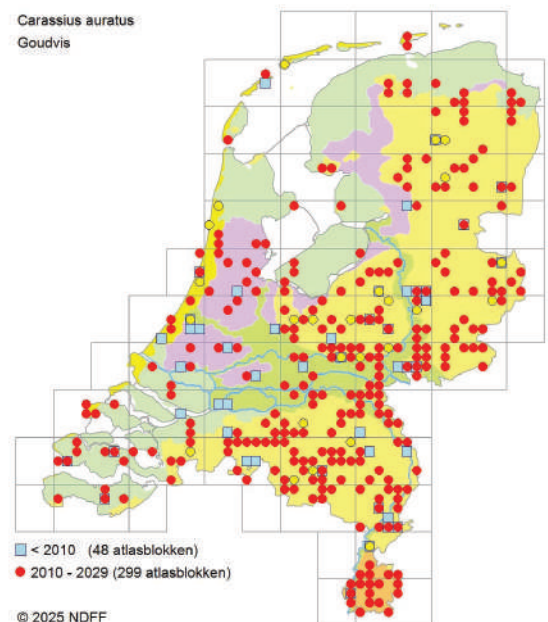
In juli plaatste RAVON een Nature Today-bericht over gedumpte goudvissen tijdens de vakantieperiode. Ook Sportvisserij Nederland herkent het daarin geschetste beeld. Elk jaar worden vele goudvissen en andere (aquarium)vissen gedumpt in het buitenwater.

Je ziet dit vooral in de zomervakantieperiode, wanneer de eigenaars blijkbaar geen verzorging voor hun huisdieren hebben kunnen regelen, of wellicht tijd hebben gemaakt om hun tuin aan te passen en de vijver weg te halen. Met name in parkvijvers, stadswateren en poelen worden ze regelmatig aangetroffen. Maar ook in allerlei andere wateren verspreid over het hele land worden ze wel gevonden (figuur 2).

Goudvissen planten zich snel voort. De soms enorme aantallen concurreren vervolgens met inheemse soorten om voedsel en kunnen schade opleveren voor het ecosysteem door bijvoorbeeld het eten van eitjes van amfibieën en het omwoelen van bodems. Ook kunnen er kruisingen met andere karperachtige vissoorten ontstaan. Daarnaast kunnen de vissen ziekten meebrengen.

Goudvissen zijn oorspronkelijk afkomstig uit China waar ze al zo'n 1.000 jaar geleden zijn ontstaan als kweekvorm. Goudvissen kunnen, als ze de winter doorkomen, tientallen jaren oud en tot meer dan 50 cm groot worden. Het is van belang om verdere verspreiding van de goudvis te voorkomen. Denk dus na voor je een goudvis koopt en dump deze nooit in het buitenwater.

Mocht je goudvissen of ander aquarium- en tuinvijversoorten waarnemen, geef dit dan door via waarneming.nl of telmee.nl.

Figuur 2. Verspreiding van goudvissen in Nederland.
(Bron: NDFF)

Figuur 1. Een net vol goudvissen tijdens onderzoek van een water. De vissen met de bruinige wildkleur in dit net, zijn ook goudvissen. Bij voortplanting in de natuur verdwijnt bij nieuwe generaties de typische oranje kleur.
(Foto: Sportvisserij Nederland)

Verder lezen

Nature Today-bericht. [Klik hier.](#)

Goudvis soorttekst. [Klik hier.](#)

Figuur 3. Goudvissen. (Foto: Frank Spikmans)

Zesentwintig nieuwe soorten op de Unielijst

Henk Groenewoud & Jenneke Leferink, NVWA Team Invasieve Exoten

Afgelopen 7 augustus zijn 26 nieuwe soorten toegevoegd aan de Europese Unielijst van invasieve exoten die hoort bij verordening 1143/2014. Het totaal aantal soorten op deze lijst komt daarmee op 114.

Invasieve plantensoorten

Veel nieuwe soorten komen niet of nog weinig voor in de EU. Daarentegen heeft Nederland vier wijdverspreide soorten voorgedragen: watercrassula, Japanse duizendknoop, Sachalinse duizendknoop en de kruising tussen de laatste twee: de basterdduizendknoop. De invasiviteit van de watercrassula is in Nederland en België bekend, maar toch wekte het voorstel in sommige andere landen verbazing: "Bij ons is hij niet invasief, hoor..." Inmiddels is de schade in de Lage Landen al zo groot, dat de onderbouwing weinig moeite kostte.

De drie Aziatische duizendknopen die Nederland heeft voorgedragen zijn al bijna overal in de EU gevestigd. Opname op de Unielijst is dan ook vooral gericht op het definitief stoppen van de handel en verkoop van deze 'decoratieve tuinplant', 'Hollandse bamboe' en 'mooie sierstokken'. Een belangrijk signaal over de risico's van deze soorten kwam uit Nederlands onderzoek naar zaadvorming en kiemplanten: de duizendknopen hybridiseren en vormen kiemkrachtig zaad. In het veld werden voor het eerst ook kiemplantjes aangetroffen. Gelukkig bleken deze nog niet invasief, maar als door kruisingen en terugkruisingen een variant zou ontstaan die wél invasief gedrag vertoont en zich met zaad kan verspreiden, dan zou de schade door duizendknopen veel groter kunnen worden dan hij nu al is.

Landplatworm

Een soort die ook al in Nederland wordt waargenomen is de grote gevlekte landplatworm (*Obama nungara*). Uitheemse landplatwormen waren tot voor kort nauwelijks bekend in Nederland, waarschijnlijk omdat niemand er ooit naar zocht. Tijdens een eerste verkenning in kassen een paar jaar geleden, werden meerdere nieuwe soorten voor Nederland ontdekt. Inmiddels blijkt de grote gevlekte landplatworm op tientallen plekken aanwezig te zijn, waaronder in tuinen. Omdat er slechts enkele exemplaren zijn gevonden, zijn er nog geen effecten op de natuur waargenomen. Wel hebben andere lidstaten de platworm aangetroffen in plantenzendingen uit Nederland. LTO heeft de sector al in februari gewaarschuwd dat dit gevolgen kan hebben voor de plantenhandel ([zie link](#)).

Andere soorten

Andere soorten van deze aanvulling die al in Nederland zijn gevestigd zijn de papiermoerbeï (*Broussonetia papyrifera*) die in het verleden wel als sierplant is aangeplant, het sikahert (*Cervus nippon*) waarvan enkele exemplaren in de Noord-Hollandse duinen rondlopen, de Chinese moerasslak (*Cipangopaludina chinensis*) die op steeds meer plekken opduikt, de Noord-Aziatische modderkruiper (*Misgurnus bipartitus*) die zich in Midden-Limburgse beken bevindt, en de Amerikaanse

Figuur 1. Stedelijke watergang in Wijchen, die volledig is dichtgegroeid met watercrassula. (Foto: Edu Boer, NVWA)

strandschelp (*Mulinia lateralis*) die in 2017 voor het eerst werd aangetroffen, maar nu al lokaal grote dichtheden bereikt in het Waddengebied, de Voordelta en Zeeland. Ook de Amerikaanse nerts (*Neogale vison*) laat zich, na het stoppen van de nertsenfokkerij, nog geregeld in het wild zien, evenals ontsnapte exemplaren van de roodoorbuulbuul (*Pycnonotus jocosus*). De overige vijftien soorten (zie link) zijn in Nederland nog niet in het wild aangetroffen – de grote posthorenappelslak (*Marisa cornuarietis*) overigens wel in kassen.

Blijf ze melden

Zesentwintig nieuwe soorten om in de gaten te houden – sommige om de verspreiding te volgen, andere om eerste vestigingen zo vroeg mogelijk waar te nemen. En met een verwijzing naar het voorwoord daarmee een oproep om ook voor deze nieuwe Unielijstsoorten “vrijwilligers te enthousiasmeren uit te kijken naar exoten en waarnemingen te melden.”

Figuur 2. Japanse duizendknoop. (Foto: Johan van Valkenburg)

Figuur 3. Noord-Aziatische modderkruiper uit een Midden-Limburgse beek. (Foto: Frank Spikmans)

Verder lezen

Unielijst invasieve exoten. [Klik hier.](#)

Verordening 1143/2014. [Klik hier.](#)

Advies over risico's van watercrassula in Nederland. [Klik hier.](#)

Risicobeoordeling watercrassula. [Klik hier.](#)

Advies over risico's vier Aziatische duizendknopen in Nederland. [Klik hier.](#)

Risicobeoordeling vier Aziatische duizendknopen in Europa. [Klik hier.](#)

Wees alert op landplatworm Obama nungara. [Klik hier.](#)

Exotische landplatwormen rukken op in Europa: [Klik hier.](#)

Twee nieuwe vogelsoorten op de Unielijst: kuifmaina en roodoorbuulbuul

André van Kleunen, Sovon Vogelonderzoek Nederland

Er geldt een Europees verbod op bezit, handel, kweek, transport en import van een aantal schadelijke exotische planten en dieren. Deze soorten staan op de zogenoemde Unielijst. De Europese Unie heeft met ingang van 7 augustus 2025 26 nieuwe soorten toegevoegd aan de Unielijst. Hieronder zitten twee vogelsoorten: kuifmaina (*Acridotheres cristatellus*) en roodoorbuulbuul (*Pycnonotus jocosus*). Deze soorten zouden schade kunnen toebrengen aan inheemse flora en fauna en aan landbouwgewassen. In deze bijdrage beschrijven we deze twee vogelsoorten en gaan we in op het voorkomen in Nederland.

Kuifmaina

De kuifmaina is enigszins verwant aan de spreeuwen, maar hij is een slag groter. Hij heeft een zwart verenkleed met een witte vleugelvlek en een soort kuif boven zijn snavel. Deze soort is inheems in Zuidoost-Azië en leeft daar in cultuurland, maar ook wel in bebouwd gebied met veel groen.

Kuifmaina's worden verhandeld en gehouden als kooivogel. Dit heeft geleid tot introducties buiten het oorspronkelijke verspreidingsgebied. Zo komt de soort nu ook voor in Maleisië, de Filipijnen, Japan en ook in Zuid-Amerika in Argentinië. In het verleden was er een grote populatie in het westen van Noord-Amerika, maar die is verdwenen. In Europa was er eind vorige eeuw een kleine broedpopulatie in Graz in Oostenrijk, die ook is uitgestorven. De soort broedt sinds 1997 (koloniaal) in het Taag-estuarium in Portugal en is daar exponentieel toegenomen tot honderden exemplaren.

In Nederland komt de kuifmaina niet voor als broedvogel, wel worden af en toe vogels in het wild gezien. De eerste bekende waarneming dateert van 1986. Sinds 2018 zijn er, met uitzondering van 2022, jaarlijks waarnemingen doorgegeven. Het gaat om losse individuen op enkele locaties per jaar in stedelijk gebied, maar ook wel in natuurterreinen. De meeste waarnemingen suggereren een kortdurend verblijf. Alleen in Leeuwarden zijn van april 2024 tot april 2025 meerder waarnemingen gedaan, die wijzen op langer verblijf van een los individu.

Naast de kuifmaina zijn in de afgelopen paar jaar met enige regelmaat treurmaina's (*Acridotheres tristis*) waargenomen in het wild in Nederland. Deze soort staat ook op de Unielijst. Verder zijn oevermaina (*Acridotheres ginginianus*), junglemaina (*Acridotheres fuscus*) en Javaanse maina (*Acridotheres javanicus*) incidenteel in Nederland waargenomen.

Figuur 1. Kuifmaina gefotografeerd in Drenthe in 2020.
(Foto: Wim van Nee)

Figuur 2. Roodoorbuulbuul, gefotografeerd in Thailand. (Foto: Harvey van Diek)

Roodoorbuulbuul

De roodoorbuulbuul is een zangvogel met het formaat van een spreeuw, met een overwegend bruin verenkleed. Hij is echter eenvoudig te herkennen door een opvallende zwarte kuif en roodwitte wang. Hij is inheems in India en Zuidoost-Azië. Deze soort is een populaire kooivogel. Dit heeft er toe geleid dat er door ontsnapping of vrijlating populaties elders zijn ontstaan. Zo komt de soort daardoor voor in delen van Noord-Amerika, onder andere Californië, Florida en Hawaï en op Mauritius en La Réunion en in delen van Indonesië en Australië. In die gebieden is landbouwschade vastgesteld (fruit) en op sommige eilanden een afname van inheemse fauna.

In de Spaanse Turia-vallei, in de buurt van Valencia, is sprake van een kleine maar zich uitbreidende populatie, van zo'n 50 exemplaren sinds de jaren 2010. De huidige status is niet geheel duidelijk. Op waarnemingenwebsites wordt de soort nog steeds gemeld uit de Turia-vallei en ook uit de stad Valencia. Verder is in Europa één keer een broedgeval vastgesteld op Tenerife, maar daar heeft zich geen populatie gevestigd.

In Nederland zijn alleen uit de periode 1988-2010 van 13 locaties verspreid over het land waarnemingen bekend, zonder dat er aanwijzingen zijn voor een langdurig verblijf in het wild. Incidenteel worden andere buulbuulsoorten in het wild waargenomen in Nederland, zoals de roodbuikbuulbuul (*Pycnonotus cafer*).

Waarnemingen doorgeven

Vooralsnog zijn er geen aanwijzingen dat kuifmaina's of roodoorbuulbuuls zich gaan vestigen in Nederland, maar we houden de ontwikkelingen graag in de gaten. Waarnemingen die wijzen op broedterritoria kunt u doorgeven aan Sovon via <https://liveatlas.sovon.nl>

Overige waarnemingen kunt u doorgeven via [Waarneming.nl](https://www.waarneming.nl) of [Telmee.nl](https://www.telmeel.nl).

Verder lezen

Treurmaina's in Nederland: Klik hier.

Roodbuikbuulbuul in Nederland: Klik hier.

Paddenstoelen uit de kas?

Ronald Morsink & Inge Somhorst, Paddenstoelenonderzoek Nederland

In Nederland komt een aantal paddenstoelen voor die alleen maar, of hoofdzakelijk in al dan niet verwarmde kassen leven. Van deze soorten vermoeden óf weten we, dat ze van oorsprong in een milder, veelal subtropisch klimaat voorkomen. Maar blijven ze in de kas, of wagen deze paddenstoelen zich – door het opwarmende klimaat – ook naar buiten? En hoe gedragen ze zich daar?

In de kas

In de Standaardlijst van Nederlandse paddenstoelen zijn 20 soorten opgenomen die min of meer gebonden zijn aan kassen. Veelal zijn dat parasolzwamachtigen, maar ook in andere groepen komen 'kassoorten' voor. Vaak zit het woord kas zelfs in de naam: kasmycena, kaskleefhoedje en er is zelfs een kashoutzwam. De meeste soorten groeien op compost of gecomposteerde aarde in bloempotten, plantenbakken en dergelijke.

Uit de kas

Van deze 20 soorten zijn er negen nog nooit buiten gevonden; ze zijn maar van enkele locaties bekend, steeds in gebouwen of kassen. De overige elf zijn behalve in kassen, ook daarbuiten aangetroffen, vooral vanaf de negentiger jaren, en meer nog na 2000. Enkele soorten springen eruit: die soorten die niet heel zeldzaam zijn én waarvan een substantieel deel van de waarnemingen van buiten afkomstig is. Deze soorten gaan mogelijk een vast deel uitmaken van onze mycoflora, of doen dat al. Het gaat voornamelijk om vijf soorten: kasmycena, kashazenpootje, reuzenbreeksteel, roze kleefhoedje en dikvoetplooiparasol. De twee laatstgenoemden bespreken we hier.

Roze kleefhoedje – *Bolbitius coprophilus*

Het roze kleefhoedje is een schitterende paddenstoel die in dichte groepen groeit en die verder opvalt door zijn kleur in combinatie met de heel tere, gestreepte hoed en bruine lamellen. De soort komt oorspronkelijk uit Noord-Amerika. In Europa stamt de eerste waarneming van 1967 uit een kas nabij Hilversum. In de jaren 1970 en 1972 werd deze soort daar telkens op dezelfde plek waargenomen in het vroege voorjaar.

Vanaf 1987 verspreidt de soort zich over meerdere landen in Europa. In Nederland dateert de eerste vondst buiten uit 1992. Sinds 2014 is een stijging te zien van het aantal waarnemingen, in de meeste gevallen op buitenlocaties. Deze waarnemingen komen bijna allemaal uit de zomer en bijna altijd van paardenmest. In totaal is de soort nu van 16 locaties bekend. Alleen al in 2025 zijn drie nieuwe locaties ontdekt. Een soort om te blijven volgen.

Dikvoetplooiparasol – *Leucocoprinus cepistipes*

De dikvoetplooiparasol heeft bleke hoeden met fijne vlokjes erop en een ringetje aan de steel. Ook deze soort groeit in grote groepen. Deze soort is vanaf 1990 met een opmars bezig. De verspreiding ligt wereldwijd gezien in de warmere gebieden. Wat het

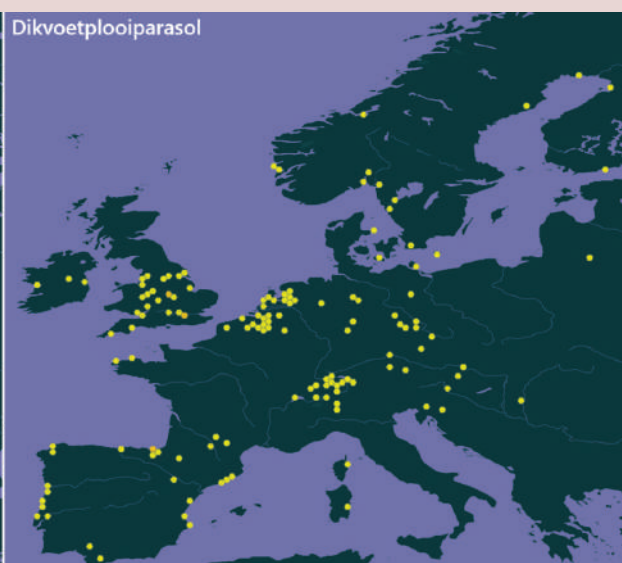
Figuur 1. Roze kleefhoedje. (Foto: Marian Jagers)

Figuur 2. Roze kleefhoedje. (Foto: Marian Jagers)

Figuur 3. Dikvoetplooiparasol. (Foto: Henk Huijser)

Figuur 4. Europese verspreiding van links: roze kleefhoedje en rechts: dikvoetplooiparasol. (Bron: GBIF, september 2025)

oorspronkelijke verspreidingsgebied van deze soort is, is niet helemaal duidelijk. In Slovenië, Oostenrijk en Duitsland wordt ze gezien als een invasieve soort.

In ons land werd de dikvoetplooiparasol al in 1924 voor het eerst gemeld, uit een kas. De eerste vondst buiten dateert van 1995. Sindsdien wordt de dikvoetplooiparasol steeds vaker buiten gevonden, op houtsnippers of bladhopen in het bos. Vanaf 2000 is de soort van 26 locaties in Nederland bekend.

De groeiplekken waar deze soorten buiten worden gevonden, zijn meestal voedselrijk en warm: hopen van mest, houtsnippers, hooi of compost waarin broei op kan treden. Ze liggen meestal op beschutte plekken, bijvoorbeeld in tuinen, maar ook in bossen en bosranden. Door de waarnemingen van deze soorten te volgen, onderzoeken we of ze zich ook op meer natuurlijke plekken gaan vestigen en hoe het voorkomen van deze soorten zich in Nederland verder ontwikkelt.

Waarnemingen doorgeven

Om deze soorten te kunnen volgen zijn we afhankelijk van waarnemers. Omdat ze vaak op erven en in tuinen groeien, doen we een beroep op iedereen. Waarnemingen kunnen doorgegeven worden via de reguliere invoerkanalen van [Verspreidingsatlas.nl](https://verspreidingsatlas.nl), [Telmee.nl](https://telmee.nl) en [Waarneming.nl](https://waarneming.nl).

Verder lezen

Nature Today | Kaskrakers. Klik hier.

Kijk op Exoten. Veel nieuwkomers krijgen geen vaste voet in Nederland. Klik hier.

Kijk op Exoten. Plooiparasolzwammen in bloempotten. Klik hier.

Aziatische hoornaar is here to stay

Theo Zeegers, EIS Kenniscentrum Insecten

De Aziatische hoornaar heeft zich in zeven jaar tijd in rap tempo gevestigd in ons land, ondanks de pogingen de soort te bestrijden. Net als met veel andere exoten zullen we er mee moeten leren leven. We hadden de soort liever niet gehad, maar gelukkig blijken de zorgen omtrent de vestiging voorsnog sterk overdreven.

In 2017 werd de Aziatische hoornaar (*Vespa velutina*) voor het eerst in ons land vastgesteld. Bij Dreischor (Zeeland) werd een nest gevonden. Deze vondst kwam niet als een verrassing. Vanuit Frankrijk had de Aziatische hoornaar zich toen al gevestigd in Vlaanderen en de komst naar ons land was een kwestie van tijd. Sindsdien heeft de soort zich in rap tempo over ons land uitgebreid (figuur 3). In 2024 werd als laatste provincie ook Groningen gekoloniseerd. Voor zover bekend zijn de Waddeneilanden nog vrij van kolonies, al is op Schiermonnikoog in 2024 een volwassen Aziatische hoornaar gezien.

Voedsel

De Aziatische hoornaar is een opportunistische jager die haar larven voert met insecten, waaronder ook honingbijen. De Europese hoornaar jaagt ook op honingbijen, maar minder. Vanwege deze lichte voorkeur voor honingbijen zijn imkers niet blij met de komst van de Aziatische hoornaar. De opname van de Aziatische hoornaar op de Europese Unielijst van te bestrijden organismen blijkt de uitbreiding niet te kunnen stuiten.

Toename

Duidelijk is dat het aantal nesten per jaar sterk toeneemt. In 2024 werden meer dan 2500 nesten gemeld via Waarneming.nl. De jaarlijkse vermenigvuldigingsfactor van het aantal nesten ligt momenteel rond de 5 à 6, wat goed overeenkomt met die uit de internationale literatuur. Duidelijk is ook dat de aantallen nesten in het zuiden van het land meer dan tienmaal zo hoog zijn als die uit het noorden. De aantallen per jaar nemen dus toe en de invasiegolf strekt zich steeds verder uit naar het noorden. Niet zo raar als je weet dat koninginnen tot wel 110 km kunnen vliegen, hoewel ze meestal veel minder ver gaan.

De verwachting is dat er vroeg of laat 'verzadiging' gaat optreden, dat wil zeggen dat het groeitempo gaat afzakken. In 2024 leek het aantal nesten in het zuiden van het land maar 3-4 maal zo hoog als in 2023, in het noorden van het land eerder 5-7 keer. Mogelijk is dit het eerste teken van verzadiging in het zuiden. Of is er misschien sprake van registratiemoedigheid onder de waarnemers? Hoe het ook zij, het is goed denkbaar dat het aantal nesten in 2025 in de vijf cijfers gaat lopen.

Paniek

Gevoed door de imkerlobby verschijnen geregeld krantenartikelen over 'horrorwespen' die 'een bedreiging zijn voor de biodiversiteit'. Ook worden 'volksgezondheid' en 'economische schade' vaak genoemd. De Europese wetenschappelijke literatuur geeft hier evenwel geen basis voor. Ook voor Vlaanderen en Nederland blijkt dat allemaal niet aan de hand. Hoornaars zijn opportunistische jagers en bijgevolg vangen ze hoofdzakelijk algemene soorten, waaronder veel vliegen en wespen. Bij de Europese hoornaar noemt men dat 'nuttig', bij de Aziatische is dat 'een gevaar voor de biodiversiteit'. Het enkele feit

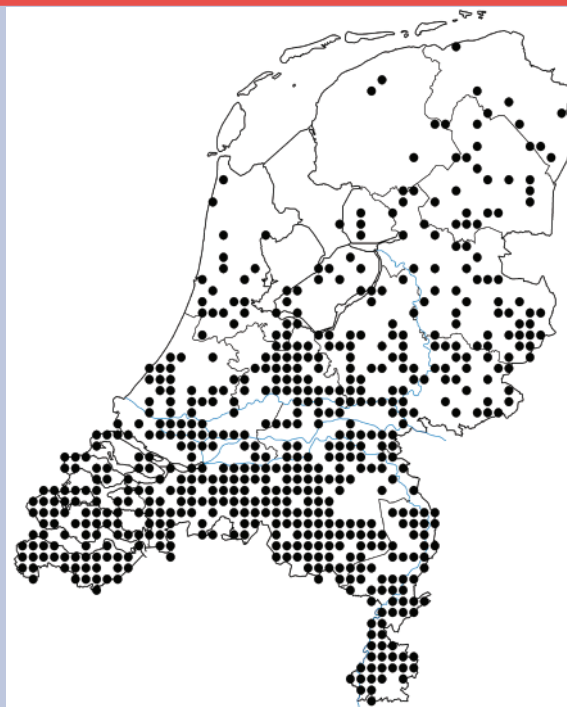

Figuur 1. Aziatische hoornaar. (Foto: Jean Haxaire)

Figuur 2. Jagende Aziatische hoornaar voor een honingbijkast. (Foto: Theo Zeegers)

Figuur 3. Vindplaatsen van nesten van de Aziatische hoornaar. (Bron: NDFF/EIS)

dat hoornaars predatoren zijn, maakt niet dat ze een bedreiging voor de biodiversiteit zijn. Economische schade beperkt zich vrijwel geheel tot schade aan druiven, die ook door veel andere soorten plooiwingswespen veroorzaakt wordt. Omdat de nesten van Aziatische hoornaar in de overgrote meerderheid van de gevallen hoog in de boom hangen, is het risico op steekincidenten veel lager dan bij de Europese hoornaar en in de grond nestelende limonadewespen. Uitzonderlijk laaghangende nesten dienen met voorrang bestreden te worden.

Blijft over de imkerij. Hoornaars eten honingbijen, vooral in gebieden waar veel kasten staan, en de Aziatische hoornaar eet er meer dan de Europese. Predatie op honingbijen brengt niet gelijk het volk in gevaar, dat immers in de nazomer uit zo'n 40.000 werksters bestaat. De angst van imkers dat hoornaars bijenvolken uitroeien door slachtpartijen aan te richten, wordt niet door wetenschappelijke publicaties ondersteund. Wel suggereert een recente Franse modelstudie dat stress en verminderde nectarinbreng de overwinteringskansen van bijenvolken zouden kunnen verkleinen. Het gaat dan om 2% van de volken onder niet duidelijke omstandigheden (weer, predatiedruk).

Toekomst

Vanwege de hoge reproductiegraad en de moeilijkheid om alle nesten op te sporen, lukt het niet de groei van de populatie Aziatische hoornaar te beperken. Op grond van meerdere modelstudies is er ook geen aannemelijke aanpak bekend om dat wel te bereiken. Met andere woorden, hoe spijtig ook, de Aziatische hoornaar is een *fact of life* en zeker in de noordelijke helft van ons land zullen de aantallen nog fors toenemen.

In het wilde weg gaan bestrijden, met vallen bijvoorbeeld, is volgens bestaande studies contraproductief: het houdt de groei niet tegen en richt wel een slachting aan onder andere insecten. En het bestrijden van nesten met pesticiden, zoals klaarblijkelijk recent nog bij onze zuiderburen gebeurde, is helemaal een gevaar voor onze andere insecten. Gelukkig hanteren we in ons land al enkele jaren de 'stofzuigermethode'. Die methode is heel succesvol in het vernietigen van het hele volk.

Verder lezen

Aziatische hoornaar Nederland. [Klik hier.](#)

Aziatische hoornaar Vlaanderen. [Klik hier.](#)

Herkenning van exotische meervallen

Jelger Herder, RAVON

In Nederland komen, naast de inheemse Europese meerval, ook verschillende uitheemse meervallen voor. De bruine en zwarte dwergmeerval zijn al aan het begin van de 20e eeuw geïntroduceerd en hebben zich hier weten te handhaven. Sinds 2022 staat de zwarte dwergmeerval op de Unielijst van invasieve exoten. Daarnaast worden sporadisch nog twee meervalsoorten aangetroffen: de eveneens uit Noord-Amerika afkomstige kanaalmeerval en de Afrikaanse meerval.

Het herkennen van deze soorten is niet altijd eenvoudig. Vooral de zwarte en bruine dwergmeerval lijken sterk op elkaar, waardoor ze vaak worden verward. Daarom heeft RAVON een nieuwe herkenningskaart gemaakt. Hierop staan alle in Nederland voorkomende meervallen én de qua lichaamsbouw enigszins gelijkende kwabaal. De kaart bevat een determinatiesleutel en per soort de belangrijkste, in het veld bruikbare, kenmerken. Duidelijke foto's ondersteunen de determinatie. Het gebruik van dikker papier met een speciale waterafstotende coating maakt de kaart extra geschikt voor in het veld. Zo draagt de kaart bij aan het vergroten van de betrouwbaarheid en kwaliteit van de verzamelde gegevens en stimuleert zij het veldonderzoek naar exotische vissen.

De herkenningskaart wordt in oktober meegestuurd met de RAVON-nieuwsbrief Schubben & Slijm. Daarnaast zal deze tijdens lezingendagen verkrijgbaar zijn bij onze stand. De herkenningskaart is ook te downloaden via www.ravon.nl/Herkenning.

Voorkant herkenningskaart.

Herkenningskaart meervallen en kwabaal

Deze herkenningskaart biedt hulp bij de determinatie, van de in Nederland voorkomende inheemse en uitheemse meervallen en de gelijkende kwabaal. Gebruik de determinatiesleutel, kijk vervolgens bij de soort zelf naar de onderscheidende en aanvullende kenmerken en maak eventueel foto's ter ondersteuning.

Determinatiesleutel

- 1 één bekdraad → kwabaal
23 bekdraden → Europese meerval
naar stap 2
- 2 geen vetvin → Afrikaanse meerval
vetvin → naar stap 3
- 3 gevorkte staart → kanaalmeerval
afgeronde staart → naar stap 4, zie achterzijde

Kwabaal (Lota lota)

2 uitsteekels bij neusgaten
1 bekdraad
twee rugvinnen
geen vetvin
lange anaalvin

Kenmerken

- 1 bekdraad op de kin
- Lange anaalvin
- Twee rugvinnen
- Langgerekt lichaam, rond van vorm
- Twee korte uitsteekels bij neusgaten
- Variabel van kleur, gemarmerd
- Lengte tot circa 70 cm
- Inheemse, zeer zeldzame soort

Europese meerval (Silurus glanis)

1 kleine rugvin
6 bekdraden
geen vetvin
lange anaalvin

Kenmerken

- 6 bekdraden (2 lange en 4 korte)
- Lange anaalvin
- 1 kleine rugvin
- Langgerekt lichaam, rond van vorm, met brede afgeplatte kop
- Donker van kleur met vaak gemarmerde flanken
- Lengte tot circa 250 cm
- Inheemse soort, met name van grotere wateren

Afrikaanse meerval (Clarias gariepinus)

1 lange rugvin
8 bekdraden
geen vetvin
lange anaalvin

Kenmerken

- 8 bekdraden
- Lange anaalvin
- 1 lange rugvin
- Langgerekt lichaam, rond van vorm, met sterk afgeplatte kop
- Bruin tot donker van kleur, uniform of gemarmerd
- Lengte tot circa 170 cm
- Exoot uit Afrika en Azië, sporadisch waargenomen in Nederland

Samenstelling & vormgeving: Jelger Herder
Foto's: Jelger Herder, WA Djamiko & SERC

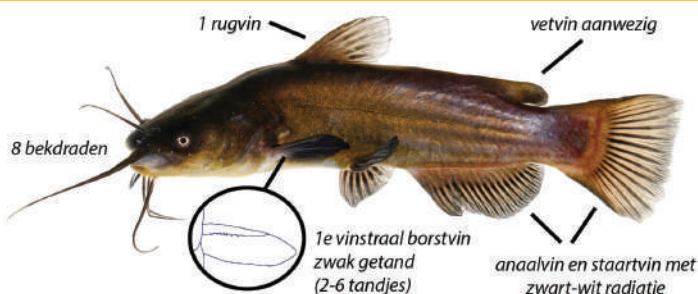
RAVON
Toemoedveld 1
6525 ED Nijmegen
ravon.nl

Figuur 1. Bruine dwergmeerval (Foto: Jelger Herder)

Achterkant herkenningskaart.

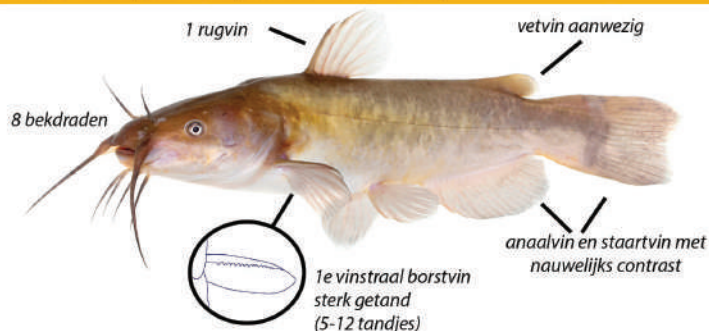
Herkenningskaart meervallen en kwabaal

- 4 De verschillen tussen de zwarte en bruine dwergmeerval zijn subtiel. Het meest betrouwbare veldkenmerk is de 'zwart-wit radiatie' in de staart- en anaalvin bij de zwarte dwergmeerval: lichte vinstralen met daartussen zwart vinweefsel – die ontbreekt bij de bruine dwergmeerval. Hieronder worden aanvullende kenmerken gegeven die vaak voorkomen en de determinatie kunnen ondersteunen, maar niet altijd aanwezig zijn.

Zwarte dwergmeerval (*Ameiurus melas*)

Kenmerken

- 8 bekdraden
- Vetvin aanwezig
- Anaal- en staartvin met zwart-wit radiatie, basis anaalvin vaak lichtgekleurd
- Afgeronde, nauwelijks gevorkte, staartvin
- 1e vinstraat borstvin zwak getand
- 1 korte, relatief hoge, rugvin
- Langgerekt lichaam, vooraan rond van vorm, naar achter toe zijdelings afgeplat
- Flanken uniform van kleur
- Kieuwboogaanhangsels: 16-20
- Lengte tot circa 20 cm
- Exoot uit Noord-Amerika

Bruine dwergmeerval (*Ameiurus nebulosus*)

Kenmerken

- 8 bekdraden
- Vetvin aanwezig
- Anaal- en staartvin nauwelijks contrast
- Afgeronde, nauwelijks gevorkte, staartvin
- 1e vinstraat borstvin sterk getand
- 1 korte, relatief hoge, rugvin
- Langgerekt lichaam, vooraan rond van vorm, naar achter toe zijdelings afgeplat
- Flanken vaak gemarmerd (vooral bij dieren groter dan 12 cm)
- Kieuwboogaanhangsels: 11-15
- Lengte tot circa 20 cm
- Exoot uit Noord-Amerika

Kanaalmeerval (*Ictalurus punctatus*)

Kenmerken

- 8 bekdraden
- Vetvin aanwezig
- Diep gevorkte staartvin
- 1 korte, relatief hoge, rugvin
- Langgerekt lichaam, vooraan rond van vorm, naar achter toe zijdelings afgeplat
- Rug/flanken olijfgroen tot zwart, buik licht, met meestal donkere verspreide stippen
- Lengte tot circa 130 cm
- Exoot uit Noord-Amerika, sporadisch waargenomen in Nederland

Waarnemingen

Geef viswaarnemingen door via waarneming.nl, telmee.nl, mijnvismaat.nl of vangstenregistratie.nl. Deze gegevens zijn van groot belang voor inzicht in de verspreiding en trends van verschillende vissoorten.

Veldgidsen

De volgende RAVON-veldgidsen zijn verkrijgbaar via ravon.nl/webshop

- Herkenning zoetwatervissen
- Waarnemen van zoetwatervissen

Deze herkenningskaart is mede mogelijk gemaakt door het Team Invasieve Exoten van de NVWA en het NEM Meetprogramma Zoetwatervissen.

RAVON
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
ravon.nl

RAVON

Verder lezen

Soortteksten van de exotische meervallen zijn te vinden op ravon.nl/vissen

Bestrijding van beverratten, dweilen met de kraan open? Europese samenwerking noodzakelijk

Lidewij Disbergen, Zoogdierverseniging & Dolf Moerkens, Unie van Waterschappen

De beverrat (*Myocastor coypus*) komt oorspronkelijk uit Zuid-Amerika. Aan het begin van de twintigste eeuw zijn ze in Europa ingevoerd voor kweek in bontfarms. Ontsnappingsen zorgden vervolgens voor vestiging in het zuiden van ons land en begin jaren vijftig kwam de soort in bijna alle Nederlandse provincies voor. Inmiddels hebben de waterschappen met succes de beverrat bestreden en teruggedrongen tot de landsgrenzen. Sinds 2013 is er geen populatie meer aanwezig in Nederland. Toch werden er in 2024 nog 1.842 beverratten gedood; 13% meer dan in 2023.

Herkenning en leefwijze

De beverrat is het op één na grootste knaagdier van Nederland. Hij is net wat kleiner dan de bever (*Castor fiber*). Deze soorten lijken op elkaar en worden vaak met elkaar verward. Beverratten hebben, in tegenstelling tot de bever, een ronde staart. Kun je de staart niet zien, let dan op de snorharen. Deze zijn wit bij de beverrat en vallen daardoor goed op. Snorharen van bevers zijn donkerder en daardoor minder opvallend.

Beverratten leven in gebieden met water en een rijke oevervegetatie. De voorpoten hebben klauwen en de achterpoten zwemvliezen. Tijdens het zwemmen liggen neus, ogen en oren op één lijn net boven het water. Beverratten zijn planteneters, al eten ze soms ook schelpdieren, insecten, amfibieën en vis. Iedere beverrat heeft een eigen leefgebied, maar deze overlappen wel. De grootte ervan is afhankelijk van de kwaliteit en omvat 50 tot 85 ha. In steile oevers kunnen ze gangen graven met een doorsnede van 20 - 25 cm, met kamers van 30 cm tot wel 1 m in doorsnede. Tezamen vormen deze gangen en kamers een burcht. Bij gebrek aan steile oevers maken beverratten nesten (ook wel legers genoemd) tussen de vegetatie.

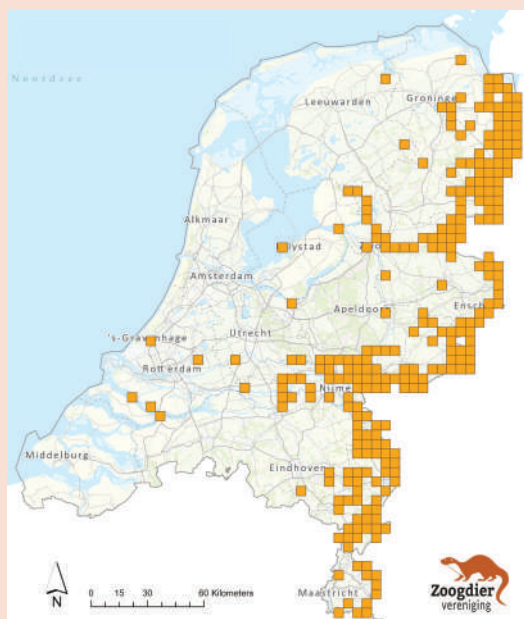
De beverrat kan zich het gehele jaar door voortplanten, met twee tot drie nesten per jaar, met telkens twee tot negen jongen. Hierdoor, en doordat ze hun leefgebied delen, kan een populatie heel snel groeien. Ze kunnen niet goed tegen kou en strenge winters. Een aantal strenge winters achter elkaar heeft er in het verleden enkele malen voor gezorgd dat de populatie in Nederland bijna verdween. Beverratten kunnen een grote impact hebben op hun omgeving. Door graverij kunnen dijken en oevers ondermijnd worden. Door overbegrazing kunnen waterplanten en rietkragen aangetast worden. Dit kan zorgen voor erosie van oevers en het verdwijnen van paaiplekken voor vissen.

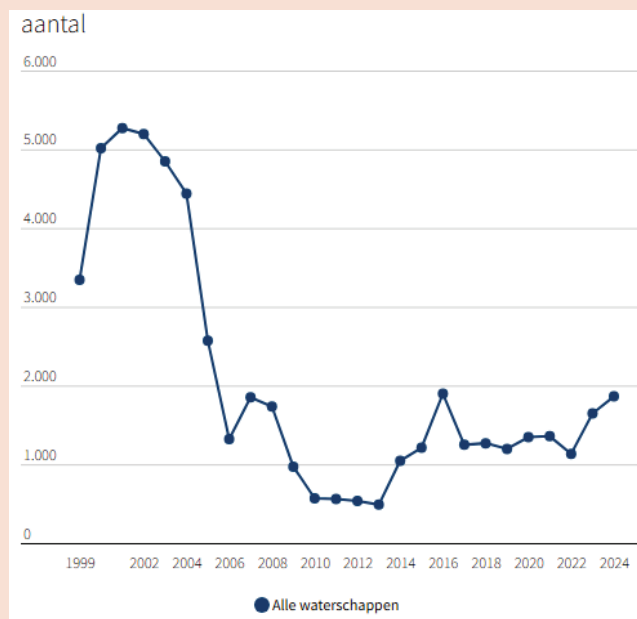
Figuur 1. Beverrat. (Foto: Wesley Overman)

Figuur 2. Bever. (Foto: Edwin Giesbers)

Figuur 3. Verspreiding beverratvangsten 2020-2025 (uurhokken).
(Bron: NEM Exoten, gegevens verzameld door Unie van Waterschappen)

Figuur 4. Aantal beverratvangsten 1999-2024.
(Bron: Unie van Waterschappen, WAVES, ABF Research)

Bestrijding

Sinds 1994 wordt de beverrat in Nederland intensief bestreden. Op het 'hoogtepunt', in 2001, werden er 5.000 gevangen. Sinds 2013 is er, als gevolg van de intensieve bestrijding, geen eigen populatie beverratten meer in Nederland. Dit laat zien dat bestrijden effectief kan zijn. Door het flink terugdringen van de soort, is er nauwelijks nog schade. Naast minder kosten voor bestrijding en minder schadeherstel, betekent een kleinere populatie óók dat er minder dieren gedood hoeven te worden.

Europese samenwerking

De beverrat is in 2016 opgenomen in de Unielijst van invasieve exoten. Dit betekent dat de EU-lidstaten de plicht hebben om ze op te sporen en te verwijderen (artikel 17), of als dat niet lukt, zodanig te beheren dat verspreiding en schade zoveel mogelijk worden voorkomen (artikel 19).

Net als in Nederland, heeft ook de intensieve bestrijding in België resultaat gehad. Hierdoor stopte rond 2000 de migratie van beverratten van België naar Nederland (en vice versa). In Duitsland is de soort echter nog wijdverspreid aanwezig. Lidstaten hebben namelijk veel vrijheid in het invullen van artikel 19, van het isoleren van een soort tot bijvoorbeeld herstel van schade die wordt veroorzaakt. In Duitsland ligt de nadruk minder op bestrijding, waardoor de populatie groot blijft en er ook een constante toestroom naar Nederland plaatsvindt. Door een opeenvolging van zachte winters is de instroom de afgelopen jaren toegenomen. Tussen 2023 en 2024 zijn de beverratvangsten met 13% gestegen, tot 1.842 vangsten in 2024. Op deze manier lijkt de Nederlandse bestrijding dan ook dweilen met de kraan open.

Samenwerking blijft nodig

Het is dus van belang om het gesprek met Duitsland op verschillende niveaus aan te blijven gaan. Zeker omdat de risico's van deze gravende exoot in onze laaggelegen delta veel groter zijn dan in Duitsland. Zo werken enkele waterschappen samen met hun Duitse collega's en vangen Nederlandse bestrijders net over de grens beverratten weg. In Duitsland is het watersysteem minder vertakt, waardoor het vangen efficiënter is dan in Nederland. Daarnaast blijft het belangrijk om onze ervaringen te delen met Duitse uitvoerders, beleidsmakers en politici. Als Nederland kunnen we laten zien dat bestrijding werkt. Daarmee worden op de lange termijn veel kosten en dierenleed bespaard.

Verder lezen

Soortinformatie beverrat. [Klik hier.](#)

Exoten

Met exoten worden uitheemse soorten aangeduid die Nederland niet op eigen kracht kunnen bereiken, maar door menselijk handelen (transport, infrastructuur) hier in de natuur terecht zijn gekomen of dat in de nabije toekomst dreigen te doen. Soorten die Nederland op eigen kracht bereiken vanuit hun natuurlijke verspreidingsgebied, bijvoorbeeld door klimaatverandering, zijn geen exoten. Exoten leiden in de meeste gevallen niet tot grote problemen; slechts een beperkt aantal vertoont invasief gedrag door een explosieve ontwikkeling na vestiging. Invasieve exoten kunnen een bedreiging vormen voor de inheemse biodiversiteit, volksgezondheid of veiligheid.

Melden

Het is van groot belang waarnemingen van exoten te melden, zodat er in onderzoek, beleid en beheer rekening mee gehouden kan worden. Gebruik hiervoor de invoerportals Waarneming.nl, Telmee.nl, Verspreidingsatlas.nl en Mijnvismaat.nl.

Ook de bijbehorende apps zijn erg handig omdat je in het veld meteen kunt melden:

- voor Android-toestellen ObsMapp, NDFF Invoer, MijnVISmaat, VERA en snApp de Exoot;
- voor iPhone-toestellen iObs, NDFF Invoer, MijnVISmaat, VERA en snApp de Exoot.

Deze portals en apps werken nauw samen en zorgen ervoor dat uw waarnemingen terecht komen in de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF).

Partners

Colofon

Eindredactie Jeroen van Delft, RAVON

Lay-out & Vormgeving Kris Joosten, RAVON

Foto's achterzijde v.l.n.r.

Marion Haarsma, Noel Aarts, Inge van Westen, Marjon Kunst, Ruud Beringen, Harvey van Diek en Kars Veling

Nieuwsbrief digitaal ontvangen?

Meld u aan via www.ravon.nl/nieuwsbriefexoten

